

Bölüm 4

ELEŞTİREL DÜŞÜNÜR OLMAK

Arzu ÖZCAN İLÇE ¹

Giriş

Bu gezegende hepimizin sorunları var, önemli olan bunları nasıl çözdüğümüzdür (1). Yapmamız gereken birkaç seçimimiz varsa, en iyi seçimleri yapmak için en iyi bilgilere ihtiyacımız vardır (2). Eleştirel düşünmek, sorun çözme konusunda bize yardımcı olur. Bir sorunu çözebilmek için olguları ve bilgileri bilmek her zaman yeterli değildir; bunları durumla ilgili olarak uygulayabilmek gereklidir (1).

Eleştirel düşünme tekniklerini kullanmak, karmaşık sorunları parçalara ayırmaya ve her bir unsuru ve fikirlerin problem üzerindeki etkilerini anlamaya olanak tanır. Eleştirel düşünme yeteneği buradadır. Eleştirel düşünme öğrenilmiş bir beceridir ve eleştirel düşünmeye başladığınızda her kararda kullanmaya başlarsınız. Eleştirel bir düşünür olarak hedeflerinizden biri, bilinçaltınızı daha yakından tanımak ve orada bulunan bilgi mekaniklerini- potansiyellerini öğrenmektir (1). Kendinize açıklamanız gereken şey şudur (2):

- Bu ya da şu durumda gerçekten ne oluyor?
- ve diğerleri gerçekten beni önemsiyorlar mı?
- ... 'ya inanarak kendimi mi kandırıyorum?
- ... yapamamanın olası sonuçları nelerdir?
- ... yapmak istersem hazırlanmak için en iyi yol nedir?
- ... yaparken nasıl daha başarılı olabilirim?
- Bu benim en büyük problemim mi yoksa dikkatimi şuna mı vermeliyim?

Hız. Mevlana'nın dediği gibi "Her düşündüğünü söyleme, her söylediğini düşün." Yani düşünmeden konuşmamalı ve düşünmeden harekete geçmemeliyiz. Tüm bu yönüyle eleştirel düşünme, birçok işveren tarafından değer verilen bir özelliktir ve 21. yüzyıl becerisi olarak kabul edilmektedir (3,4). Bu bölümde eleştirel düşünür olmak için gerekli özellikler ele alınacaktır.

¹ Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği AD, ORCID iD: 0000-0001-8428-9865

Boşa harcanacak zamanı iyi bir düşünme alıştırmaları yaparak lehinize kullanabilirsiniz. Örneğin, günün sonunda televizyon karşısında oturup izlemeye değer bir program arayışıyla kanal değiştirmek yerine veya bunun bir bölümünde, gününüzü gözden geçirmeyi ve kendi güçlü-zayıf noktalarınızı değerlendirmeyi deneyin. Kendine şu gibi soruları sorabilirsiniz:

- Bugünkü en kötü düşünmemi ne zaman yaptım?
- En iyi düşünmemi ne zaman yaptım?
- Bugün hakkında gerçekten ne düşündüm?
- Herhangi bir şeyi çözdüm mü?
- Beni gereksiz yere üzecek herhangi bir olumsuz düşünceye izin verdim mi?
- Eğer bugünü tekrar etmem gerekseydi neyi farklı yapardım? Neden?
- Bugün uzun vadeli planlarımda ilerlemek için bir şey yaptım mı?
- İfade ettiğim değerlerimle uyumlu mu hareket ettim?
- On yıl boyunca her günümü bu şekilde geçirseydim en sonunda, bu zamana geleceğim bir şey elde eder miydim?

Her soruya biraz vakit ayırmak önemlidir. Bu soruları düzenli aralıklarla, belki de haftalık olarak gözden geçirmek, cevaplarınızı bir deftere yazmak ve böylece düşüncelerin nasıl geliştiğinin kaydını tutmak faydalı olabilir (5).

KAYNAKÇA

1. Paterson C. Critical Thinking And Problem Solving: Advanced Strategies and Reasoning Skills to Increase Your Decision Making. A Systematic Approach to Master Logic Avoid Mistakes and Be a Creative Problem Solver Paperback. Tons of Tomes Ltd; 2020.
2. Aslan E. Tarafsız bir düşünür haline gelmek. In: Aslan A. E., Sart G., editors. Kritik Düşünce: Yaşamınızın ve Öğrenmenizin Sorumluluğunu Üstlenmek İçin Araçlar. Nobel Akademik Yayıncılık; 2016. p. 5–25.
3. Akkaş N.C.B., Memiş E.K. Eleştirel Düşünme Nedir? Ne Değildir? In: Memiş E.K., Kaçar A., editors. Eleştirel ve Analitik Düşünme. 1. Türkiye- Ankara: Pegem Akademi; 2021. p. 46–65.
4. Anggraeni DM, Prahani BK, Suprpto N, Shofiyah N, Jatmiko B. Systematic review of problem based learning research in fostering critical thinking skills. Think Skills Creat. 2023;49.
5. Yaman A.G. Gelişimin İlk Dört Aşaması: Kendinizi Hangi Düşünce Seviyesine Yerleştirdiniz. In: Aslan A. E, Sart G., editors. Kritik Düşünce: Yaşamınızın ve Öğrenmenizin Sorumluluğunu Üstlenmek İçin Araçlar. 3. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2016. p. 27–43.
6. Nosich G.M. Learning to Think Things Through. Çevr Ed. Aybek B., editor. Türkiye- Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
7. Şahinel S. Eleştirel Düşünme. 2. Türkiye- Ankara: Pegem Yayınları; 2007.

8. Yılmaz K. Eleştirel ve Analitik Düşünme. 4. baskı. Türkiye- Ankara: Pegem Akademi; 2021.
9. Özdemir SM. Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2005;3(3).
10. Reed SK. Cognitive Skills You Need for the 21st Century. Cognitive Skills You Need for the 21st Century. 2020.
11. Tasgin A, Dilek C. The mediating role of critical thinking dispositions between secondary school student's self-efficacy and problem-solving skills. Think Skills Creat. 2023;50.
12. Türnüklü Elif B., Yeşildere S. Problem, Problem Çözme ve Eleştirel Düşünme. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2005;25(3):107-23.
13. Yeung MMY, Yuen JWM, Chen JMT, Lam KKL. The efficacy of team-based learning in developing the generic capability of problem-solving ability and critical thinking skills in nursing education: A systematic review. Nurse Educ Today. 2023 Mar;122:105704.
14. Ab Kadir MA. What Teacher Knowledge Matters in Effectively Developing Critical Thinkers in the 21 st Century Curriculum? Think Skills Creat. 2017;23.
15. Kavak P, Baysal E.A. Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri İle İlgili Yapılan Çalışmaların Meta Değerlendirmesi (2000-2022). Kocatepe Beşeri Bilimler Dergisi. 2022;37-58.
16. Engin AO, Korucuk M. Öğrencilerin 21. Yüzyıl Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2021;41(2).
17. Yüksel A, Arıbaş AN, Bahadır Yılmaz E. Eleştirel Düşünme Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki: Sağlık Hizmetleri Öğrencileri Örneği. The Journal of Social Science. 2020 Feb 28;4(7):160-74.
18. Kartal Taşoğlu A., Bakaç M. Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarı ve Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi. Milli Eğitim Dergisi. 2023;52(238).
19. Hastaoğlu F, Mollaoğlu M, Mollaoğlu S, Başer E. Üniversite Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki. Journal of International Scientific Researches. 2018;
20. Alsancak E., Aybek B. Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Scientific Educational Studies. 2023;7(1).
21. Hwang J, Hand B, French BF. Critical thinking skills and science achievement: A latent profile analysis. Think Skills Creat. 2023 Sep;49:101349.